

РОДИННО-ПОБУТОВІ ПІСНІ З ПІДЛЯШШЯ

Родинно-побутові пісні співали колись на Підляшші в довгі осінні й зимові вечори, переважно перед Різдом, тобто у піст званий тут пилипівкою. Тому-то в селах над Бугом у бувшому Володавському повіті того роду пісні називають пилипівчаними піснями. Натомість в селах у бувшому Білопідляському повіті ці самі пісні називають петрівчаними піснями, бо їх також тут співали у піст званий петрівкою (перед святом Петра і Павла).

Ці сумні пісні говорять про тяжку долю „дочки-одданиці”, про долю приймака, про долю жінки і дівчини, про відносини поміж братом і сестрою, про мужа-пняка тощо.

Більшість пісень виникло мабуть дуже давно, ще за часів панщини, десь у XIX ст. а може ще давніше. Як вказує зміст пісень співали їх передовсім жінки й дівчата. Тільки деякі з них, як напр. про приймака співали чоловіки.

В 1970—1984 роках записав я на Підляшші від старших жінок 105 побутових пісень. Багато записаних мною пісень має по кілька віріантів, а деякі з них є теж варіантами пісень записаних на Україні.

З цих найбільш популярних пісень вибрав я найгарніші варіанти, яких тексти подаю нижче:

1. Ти вишенько, черешенько

Ти вишенько черешенько,
Чом ягуод не маєш?
Хто в приймаках не буває,
Той гора не знає. /2

А я приймак, а я приймак
То й всю горе знаю —
Кулачину під бочину
Та й спати лятаю. /2

Прийшла теща, жінки мати:
Годи зяттю спати,
Запрагай же сиви воли,
Йди в поле горати.

Приймак воли запрагає,
Йде в поле горати,
Приказує своєю жінци —
Принесь обідати! /2

Приймак горе, приймак горе
Та й всю споглядає;
Людські жінки їсти несуть
А меї чорт має. /2

Несе жінка обідати
Лободу без соли:
Як не хочеш обідати,
Запрагай же воли!
Приймак воли запрагає,
В дудку вириває:

Богацькая дочка каже,
Що й він розкуош має. /2
Не вспів приймак приїхати,
Ще й на лавці сісти,
Йому теща наказує:

Нести свинюм їсти! /2
Бодай свини поздихали,
А куча згоріла
Як вже мені приймацькая
Служба надоїла. /2

Пісню записано в серпні 1970 року від Миколи Гапонюка, рік нар. 1924, село Янівка, гм. Ганна, воев. Біла Підляська, від Марії Кобилевської, рік народження 1924, село Янівка і від Антонії Прудавчук, рік нар. 1926, село Данці, гм. Ганна.

Варіанти текстів цієї пісні записали: Данута Повіланська, в селі Жуково, гм. Володава, воев. Холм, п.з. „Журилася черешенька”, Музеум всі Любельской, Іван Гнатюк в селі Докудово II, гм. Біла Підляська під заг. „Ой вишенько, черешенько”, Іван Киризюк від Люби Гаврилук з б. Сем'ятицького пов. воев. Білосток п.з. „Цвіла, цвіла черешенька” і Микола Гайдук в селі Старе Левково, б. Гайнівський повіт, воев. Білосток п.з. „Расла, расла черешенька”. Вілоруською мовою, надруковано в „Ніві” від 25. II 1973 р. а також в селі Леоновичи коло Білостока, п.з. „Расла, расла калінонька”. Вілоруською мовою надруковано у „Ніві” від 18. VI 1972 р.

Варіант пісні про приймака під заголовком „Ой зацвіла черешенька” є надрукований в книжці „Українські народні пісні”, том II стор. 8 видавництва „Мистецтво”, Київ, 1955.

2. Оддала мене мати

Оддала мене мати у чужую сторону,
Гей, гей, уха-ха у чужую сторону.
У чужую сторону у велику сім'ю,
Гей, гей, уха-ха у велику сім'ю.
А велика сім'я та й не добрая,
Гей, гей, уха-ха та й не добрая.
Сама сіла вечерати, я по воду пушла,
Гей, гей, уха-ха я по воду пушла.
Як з водою ішла прислухалася,
Гей, гей, уха-ха прислухалася.
Щось там в хати гомонить, мати з сином говорить,
Гей, гей, уха-ха мати з сином говорить.
Чом до корчми не йдеш, чом горілки не п'єш?
Гей, гей, уха-ха чом горілки не п'єш?
Чом горілки не п'єш, чом ти жінки не б'єш?
Гей, гей, уха-ха чом ти жінки не б'єш?
Ой, ти мати лиха, ти недобрая,
Гей, гей, уха-ха ти недобрая.
Чи вже тобі надоїла дитина чужая?
Гей, гей, уха-ха дитина чужая.
Ой, як я її брав, то як мак розцвітав,
Гей, гей, уха-ха то як мак розцвітав.
А тепер вона стала, що я й сам не пуознав,
Гей, гей, уха-ха, що я сам не пуознав.

Пісню записано від Павлини Гаврилук, рік народження 1923, село Криво-вілька, гм. Славатичі, воев. Біла Підляська в серпні 1973 р. Варіанти цієї пісні записав я також в селі Бокинка Панська гм. Тучна воев. Біла Підляська „Оддалі то й мене”, в селі Докудово II гм. Біла Підляська („Моя мати як зора”), і в селі Межилистя гм. Тучна („Оддала мене мати”). Варіанти цієї пісні п.з. „Ой оддала мене мати” записала Валентина Роценко в селі Клішчелі воев. Білосток. Запис зберігається у моїй колекції народних пісень.

Також варіанти цієї пісні записав Микола Гайдук на Північному Підляшші, а саме: „Мац сина навучає” білоруською мовою село Ціховка гм. Міхалово, воев. Білосток. Надруковано в „Ніві” від 16. IX 1979, „Ой сіжу я сіжу” — український підляський говір, село Мікулічи, гм. Мілейчиці, воев. Білосток. „Ніва” від 9. VIII 1981 і „Оддала мене мать у чужую сторону” укр. підл. говірка, село Орешково коло Гайнівки, воев. Білосток, „Ніва” — 1975.

Варіант цієї пісні п.з. „Ой мій батько гіркий” є надрукований в книжці „Народні перлини” стор. 272 видавництва „Дніпро”, Київ, 1971.

3. Ой приїхав муой батько.

Ой приїхав муой батько з Ульягова,
Питається п'яниченько чи вдома.
По тихеньку, муой батеньку, говори,
Спить п'яниченько в комори й не збуди.
Бо він мою росу косу розмає,
Бо він мое біле тіло покрає,
Бо він мою косу росу попорве,
Бо він мое біле тіло посиче.
Ой привикай, мое дітя, привикай,
То дверима то уоконцьом утикай.
Ой рада б я, муой батеньку, утечи
Но зламає п'яниченька за плечи.
Ой з ким же ти моя мила говорила,
Що ти мене в коморонці ізбудила?
З кухарками, муой міленький, з кухарками,
Висилала по водицю з коновками.
Нащо ж тобі, моя мила водиця
Єсть у мене мід і вино в пивницях.
Маєш вино у пивниці — напийся,
Маєш дорогії шати — вдягнися.
Маєш вишньового саду — проходися.
Не милоє мні, міленький, гуляння
Як не маю я з тобою мішканне.

Записано від Павліни Сльонзак, рік нар. 1906, село Матяшівка, гм. Тучна, воев. Біла Підляська в серпні 1973 р.

Варіанти цієї пісні записав я також в селі Матяшівка від Анни Сльонзак („А у лузі калинонька зацвила”) і в селі Чепутка гм. Соснівка, воев. Біла Підляська („Ой приїхав муой батенько”). Варіант цієї пісні п.з. „Ой зацвила калинонька” записала В. Роценко в селі Даші гм. Клішчелі воев. Білосток. Запис зберігається у моїй колекції пісень. Білоруський варіант цієї пісні п.з. „Ой карала мене маці, карала” записив М. Гайдук в селі Стачок коло Наревки воев. Білосток. Друковано „Ніва” 1978 р. Також М. Гайдук записав варіант цієї пісні в українській підляській говірці п.з. „Ой пропала моя доля пропала” в селі Новий Корнін коло Гайнівки воев. Білосток. Друковано „Ніва” від 15. VIII 1973 року.

4. Чужи жуонки п'ють горілку

Чужи жуонки п'ють горілку
Біли гуси воду,
Накажіте, біли гуси,
До мойого роду.
Не кажіте, біли гуси,
Що я тут бидую,
Не кажіте, біли гуси,
Що я розкошую.

Бо як мете, біли гуси,
Правдоньку казати,
То не схоче родинонька
У мене бувати.
Тече вода з-пуод огорода,
З-пуод зельона дуба,
Не маю я прихильності
Од свого нелюба.

Не маю я прихильності
 Од ойца й од матки
 Сушать мою головоньку
 Руозни недостатки.
 Ой виламлю квітку з рожи
 И пуцу на воду
 Плинь же, плинь же квітка з рожи
 До мойого роду.
 Плила, пливла квітка з рожи
 И на воді стала,
 Вийшла мати води брати
 І квітку пуознала.
 Ой чи ж бо ти моя доню
 Дев'ять дьон хворіла,
 Ой що ж твоя квітка з рожи
 На воді ізвіла?

Не хворіла, моя мамо,
 Ни дні ни годони,
 Но немаю прихильності
 Од своєї родини.
 Не маю я прихильності
 Ни я ани діти,
 Ой воліла б до матьонки
 крильми залітати.
 Залітала до матьонки
 Й стала на порозині,
 Зобачила мене мамо
 Й стала літи сльози.
 Годи, годи, моя мамо,
 Гуорки сльози літи
 Порадь мене, моя мамо,
 Як я маю жити?

Записано від Анни Кушнерук рік нар. 1906 село Бокинка Панська, гм. Тучна воев. Біла Підляська 21. XI 1981 р.

Варіант цієї пісні під заголовком, „Брала воду з-під городу” записав я в селі Матяшівка гм. Тучна, воев. Біла Підляська. Варіанти цієї пісні записав також Микола Гайдук на Північному Підляшші, а саме „На гарі на даліні голуби літають” с. Бяньовци, гм. Новий Двор. Друковано „Ніва” від 17. I 1980 р. „Щикну з рожи кветку” с. Гурани б. Сокольського повіту „Ніва” від 1975 р. і „П'єце люди гареліцу, а ви гусі воду” с. Таница гм. Міхалово. Друковано в „Ніві” від 27. I 1985 р. Український варіант цієї пісні українською підляською говіркою записав М. Гайдук в с. Орешково (Орішково б. Гайнівського повіту. Має вона заголовок: „Ой вирву я з рожи квітку то й пуцу на воду”. Також варіант цієї пісні п.з. „Ой по горах по долинах” є надрукований в книжці „Українські народні пісні. Том I стор. 437 вид. Мистецтво, Київ 1955.

5. Пасла баба качку

Пасла баба качку, качку
 По зельонум мачку, мачку.
 Пасла, пасла та й згубила
 Шукаючи заблудила.
 Ой пиду я попід Бугом
 Там муой милий горе плутом.
 А він горе ще й гукає
 Й на мене не споглядає.
 А він горе ще й поводить,
 Він до мене не говорить.
 Занесу я йому їсти.
 Чи не скаже мені систи.
 Занесу я йому пити
 Чи не буде говорити.
 Він наївся і написвся

І на ролі положився.
 Вставай милий, чом не гореш?
 Чом до мене не говориш?
 А я лежу тай думаю,
 Не до мислі жінку маю.
 Брав ти мене в день не в ночі,
 Не вилизли тобі гочі.
 Брав ти мене в день биленький,
 Бачив мене мій миленький.
 Брав ти мене в день — неділю,
 Збираючи всю родину.
 Було ж люди попитати,
 Було мене та й не брати.
 А в нас люди не татари,
 Були б тобі розказали.

Пісню записано від жителів села Янівка: Марії Кобилевської, Софії Занюк, Надії Островської і Михайла Несторука в серпні 1970 р.

Варіанти цієї пісні записав я також в таких селах: Матяшівка, гм. Тучна („Ой пиду я попід лугом”, Красівка гм. Володава воев. Холмське („Ой пиду я попід Бугом”) і Паросля, гм. Славатичі. Варіанти цієї пісні білоруською мовою записав М. Гайдук в таких селах: Гнецюки гм. Заблудово воев. Білосток („Ой поїду я по пуд лугом”). Друковано „Ніва” від 1976 р. і Кни-

шевичі гм. Соколка воев. Білосток („За горою да й за лугами”), друк. „Ніва” від 3. XI 1972.

Варіант цієї пісні п.з. „Ой піду я лугом лугом” є надрукований в книжці „Українські народні пісні” Том I стор. 509.

6. Ой лугом іду

Ой лугом іду понад береги
Ой там липу тешуть,
Ой там липу тешуть.
Наберу трисок повон фартушок,
Нехай люде брешуть. 2
Ой нехай люди брешуть.
Набрешуться лиха, набрешуться лиха
А я молоденька 2
Поголяю стиха.
Ой лугом іду понад берегом,

Трава зеленіє,
Ой трава зеленіє.
За добрим мужем, за господаром
Жуонка молодіє,
Жуонка молодіє.
Ой іду лугом понад берегом
Трава посихає
Ой трава посихає:
За кепським мужем, за недбайлугом
Жуонка помирає,
Ой жуонка помирає.

Записав від Марії Солтанюк рік нар. 1925, село Голишово гм. Ганна воев. Біла Підляська 12. VIII 1984 року.

Іван Ігнатюк